

INTENSIV BOG'LAR TASHKIL QILISH – YAXSHI DAROMAD OLISH GAROVI

B.N.Atamurodov

“TIQXMMI” MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti “Suv xo'jaligi va meliorasiya” kafedrası stajyor-o'qituvchisi

M.M.Najmiddinov

“TIQXMMI” MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti talabasi

K.S.Sobirov

“TIQXMMI” MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish instituti talabasi

ANNOTATSIYA

Intensiv bog'larni eng qulay tomonlaridan biri shundaki bu turdagi bog'larda zamonaviy sug'orish turlarini, xususan tomchilab sug'orishni qo'llash juda qulay va yuqori samaradorlikka erishish imkonini beradi. Bundan tashqari daraxtlar orasiga poliz ekinlarini ekish imkoni bor bu esa qo'shimcha daromad dalolat beradi.

Kalit so'zlar: intensiv bog'lar, sug'orish, poliz, daraxtlar, qo'shimcha daromad.

АННОТАЦИЯ

Одним из наиболее удобных аспектов интенсивных садов является то, что использование в этом типе садов современных видов орошения, особенно капельного, очень удобно и позволяет добиться высокой эффективности. Кроме того, между деревьями можно сажать многоплодные культуры, что свидетельствует о дополнительном доходе.

Ключевые слова: интенсивные сады, орошение, политика, деревья, дополнительный доход.

KIRISH

XXI – asrda dunyoda juda ko'plab ekologik muammolar avj olgan davr bo'lib kelmoqda. Ekologik muammolar tufayli bugungi kunda turli xil tabiiy muammolar avj olmoqda shu sababli ham qishloq xo'jaligiga ham o'z ta'sirini o'tkazmay qolmayapti albatta. Bugungi kunda qishloq xo'jaligida asosan quydagi muammolar paydo bo'lmoqda global isish, suv resurslariga bo'lgan talab ortishi, ekinga turli xil zarar kunandalarning zarar yetkazishi, yerlarning turli darajada haddan ziyod sho'rlanishi, unumdor tuproqlarning eroziyaga uchrashi bundan tashqari turli xil muammolar tufayli qishloq xo'jaligi zarar ko'rmoqda bunga asosiy sabab esa ekologiyaning buzilishi sabab bo'lmoqda ekologiya buzilishiga esa insonlarning tabiat resurslaridan haddan ziyod ko'p hamda samarasiz foydalanishi

bo'lmoqda. O'zbekiston hududida ham bir yillik ekin turlarining hosildorlik darajasi turli xildagi faktorlar tufayli pasayib bormoqda buni oldini olish uchun esa bir turdagi ekin bilan yerlarni band qilmasdan balki ayrim hosildorligi nisbatan past bo'lgan tuproqlarda bog' va tokzorlarni barpo etish maqsadga muvofiq bo'lar edi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Shuni ta'kidlab o'tish lozimki bugungi kunda O'zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan 'Mamlakatimizda barcha sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlarni yanada chuqurlashtirish ,islohotlar samaradorligini yangi bosqichga ko'tarish ,inson huquq va manfaatlarini himoya qilish yuksak darajada ta'minlash maqsadida 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi hayotga tatbiq etilmoqda. Ushbu hujjatda 2017-yilda yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish maqsadida qishloq xo'jaligi ekin maydonlarini maqbullashtirish paxta maydonini 49ming g'alla maydonlarini 10ming gektarga qisqartirish qisqartirilgan ekin maydonlariga boshqa qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirish qo'shimcha 1mln tonnaga yaqin meva sabzavotlarni ishlab chiqarish hududlarda 48,5 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari tashkil qilish natijasida usbu ekin maydonlarida band bo'lgan aholi sonini 75,6 mingga yetkazish meva-sabzavot mahsulotlarini eksport hajmini 2 barobarga oshirish dunyo bozorida xaridorgir eksportbop meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish kabi ustivor vazifalar belgilangan.[1]

Shu sababdan ham yangi bog'larni shakllantirish maqsadga muvofiq bo'ladi albatta. Agarda bizlar bugungi kunda yuqori samaradorlikka ega bo'lga intensiv bog'lar to'g'risida to'xtalib o'tadigan bo'lsak zamonaviy intensiv bog'larda ilg'or agrotexnika tadbirlarini qo'llash natijasida mevani saqlashligi to'liq bartaraf etilgan. Hosildorlik ham oldingi intensiv bog'lardan 1.5-1.7 barobar yuqoriroq hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda bugungi kundagi intensiv bog'lar mevasi eksport bop mahsulot hisoblanadi. Bundan tashqari O'zbekiston sharoitida bunday bog'lar ko'pi bilan 3-5 yilda sarflangan xarajatlarni qoplab bir necha yil sof daromad manbayiga aylanishi ham tajribalarda sinab ko'rilgan. Agarda intensiv bog'larni tashkil qilishda qo'yiladigan talablar to'g'risida to'xtalib o'tadigan bo'lsak past va pakana bog'lar ekilgan yerda chuchuk yer osti suvi 1.5-2 m va minerallashgan yer osti suvi 3-3.5 m yaqin bo'lmasligi lozim .Daryolarda yaqin bo'gan yerlarda esa yer osti suvi sathi 1.0-1.2 m bo'lsa ham bo'ladi faqatgina ularning tuproq tarkibida zararli (xlorid va sulfat) tuzlardan holi bo'lishi lozim.Sug'oriladigan intensive bog'lar uchun ajratilgan maydon tekis bo'lishi va uning nishabligi 4-5 gradusdan oshmasligi

lozim. Simbag'azli bog'larda o'stirilayotgan meva daraxtini eni pakana bo'lyi daraxtlarda 100cm va past bo'lyi daraxtlarda 150 smni tashkil qilishi lozim shunda tanasini quyosh nurlari yaxshi yoritadi bundan tashqari qator oralari 3.5-4.0 m bo'lganda daraxtlarni tanalari quyosh nurlari bilan yaxshi ta'minlangan bo'ladi. Har yili meva daraxtlari to'liq hosilga kirguncha gektariga kuzda 40-50 kg hajmida fosfor 30-40 kg hajmida kaliy 60-70 kg azot o'g'tlari solinadi. Bundan tashqari turli xil vaqtlarga turli xildagi zarar kunandalardan hioya qilish maqsadida turli xildagi dori vositalari qo'llaniladi.[2]

Intensive bog'larni eng qulay tomonlaridan biri shundaki bu turdagi bog'larda zmonaviy sug'orish turlarini xususan tomchilab sug'orishni qo'llash juda qulay va yuqori samaradorlikka erishish imkonini beradi. Bundan tashqari daraxtlar orasiga poliz ekinlarini ekish imkoni bor bu esa qo'shimcha daromaddan dalolat beradi. Yana qo'shimcha tarzda intensiv bog'larni yaratish afzalliklari to'g'risida to'xtalib o'tadigan bo'lsak:

Hosildorlik darajasi yuqori ekanligi;

Qilingan xarajatlarni tezda qoplashi;

Agrotexnik ishlarni qo'llash osonligi;

Hosilini yuqori sifatga ega ekanligi (eksportbop mahsulot hisoblanadi);

Bog'lardan olingan hosilni saqlash mudati uzoqligi;

Qayta ishlash korxonlari qurilsa ishchi o'rinlari yaratilishi;

Zamonaviy sug'orish usullari qo'llanganda sug'orish suvining tejalishi va boshqalar.

Bugungi kunga kelib Respublikada uzoq muddatli bog'larni yaratishga katta e'tibor berilib kelinayotganiga sabablardan biri bo'g'lardan olingan hosilni horij mamlakatlariga eksport qilish juda qulay hisoblanadi. Bog' va tokzorlardan olinadigan hosillar ko'p yillik bo'lganligi sababli bir yillik o'simliklardan farqli o'laroq agarda agrotexnik ishlar o'z vaqtida ob-borilsa har yili yuqori hosildorlikka erishish mumkin.

Har bir narsani afzalligi bo'lgani singari intensiv bog'larning ham kamchiliklari bor kamchiligiga quydagilar kiradi:

– Intensiv bog'lar yaratish sarmoya talab qilishi;

– Agarda agrateknikasiga rioya qilinmasa ko'zlangan hosildorlikni bermasligi;

– Xorijdan keltirilgan navlar bo'lsa qishda sovuq urishi mumkinligi ,yozda esa turli xil kasalliklarga uchrashi va boshqalarni misol keltirish mumkin.

Garchi intensiv bog'lar tashkil qilishda ayrim kamchiliklar bo'lsada lekin intensiv bog'lar tashkil qilish istiqbolli rejalardan hisoblanadi. Shu sababdan ham

o'zbek olimlari tomonidan yangi o'zimizning tabiiy shart-sharoitimizga mos bo'lgan ekin navlari yartilib sinov maydonlarida sinab ko'rilmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak intensiv bog'lar yaratishda chet el davlatlari katta tajribaga ega hisoblanadi. Agarda chet el davlatlari tajribalarini o'rganib buni o'zimizda tatbiq eta olsak bu bizning yana bir katta yutug'imiz hisoblanadi. Shu sababdan ham bugungi kunda kadrlar malakassini oshirishga katta e'tibor berilib kelinmoqda. Kadrlar malakasini oshishi asa kelajakdagi yutuqlar garovi hisoblanadi. Intensiv bog'lar tashkil qilinishi tufayli kelajakda oziq – ovqat tanqisligi oldini olish mumkin bo'ladi.

REFERENCES

1. Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). BASICS OF FARMING ON SALINE AND SALINE-PRONE SOILS. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 725-730.
2. Xamidova, S. M., Juraev, U. A., & Atamurodov, B. N. (2022). EVALUATION OF THE EFFECTIVENES OF PHYTOMELIORATIVE MEASURES IN THE TREATMENT OF RECLAMATION OF SALINE SOILS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(6), 835-841.
3. Jurayev, A. K., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). IRRIGATION OF COTTON BY WATER-SAVING METHOD. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 718-724.
4. Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). USE OF RESOURCE-EFFICIENT IRRIGATION TECHNOLOGY IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Science and innovation*, 1(D2), 96-100.
5. Jurayev, A. K., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., Najmiddinov, M. M., & Sobirov, K. S. (2022). EFFECTIVE USE OF WATER IN IRRIGATED AREAS. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 810-815.
6. Jurayev, A. K., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). GROWING TOMATOES HYDROPONICALLY IN GREENHOUSES. *Science and innovation*, 1(D2), 87-90.
7. Atamurodov, B. N., Murodov, O. U., Najmiddinov, M. M., & Sobirov, K. S. (2022). IN IRRIGATION OF AGRICULTURAL CROPS, IRRIGATION WITH DIFFERENT QUALITY WATER. *Science and innovation*, 1(D2), 91-95.

8. Jurayev, A. K., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). SOYBEANS ARE TRANSPLANTED INTO SALINE AND SALINE SOILS TO JUSTIFY THE EFFECTIVENESS OF DRIP IRRIGATION.
9. Jurayev, A. K., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). IRRIGATION OF GOOSE BY WATER-SAVING METHOD.
10. Jurayev, A. K., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., Sobirov, K. S., & Najmiddinov, M. M. (2022). SCIENTIFIC AND PRACTICAL IMPORTANCE OF EFFICIENT USE OF WATER IN IRRIGATED LAND.
11. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). Cultivation of Corn as a Repeated Crop. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 10, 49-51. Jurayev, A. Q.,
12. Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). Scientific Benefits and Efficiency of Drip Irrigation. *Journal of Ethics and Diversity in International Communication*, 1(6), 62-64.
13. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). Aphorisms of Farming in the Method of Kidroponics. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 1(6), 133-135.
14. Jo'rayev, U. A., Jo'rayev, A. Q., & Atamurodov, B. N. (2021). Application of Provided Irrigation Technologies in Irrigated Agriculture. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(6), 164-166.
15. Atamurodov, B. N., Ibodov, I. N., Najmiddinov, M. M., & Najimov, D. Q. The Effectiveness of Farming in the Method of Hydroponics. *International Journal of Human Computing Studies*, 3(4), 33-36.
16. Jurayev, A. Q., Jurayev, U. A., Atamurodov, B. N., & Najmiddinov, M. M. (2021). The Main Purpose of Drip Irrigation in Irrigation Farming and Its Propagation. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 10, 46-48.
17. Fazliev, J., Khaitova, I., Atamurodov, B., Rustamova, K., Ravshanov, U., & Sharipova, M. (2019). EFFICIENCY OF APPLYING THE WATER-SAVING IRRIGATION TECHNOLOGIES IN IRRIGATED FARMING. *Интернаука*, 21 (103 часть 3), 35.
18. Xamidova, S. M., Juraev, U. A., & Murodov, O. U. (2022). EFFECTS OF PHYTOMELIORANT PLANTS ON LAND RECLAMATION CONDITION AND SALT WASHING NORMS. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 803-809.

19. Ulugbekovich, M. O., Komiljonovna, S. M., Sobirovich, K. B., & Murodovich, M. M. (2021, March). DETERMINATION OF EFFICIENCY OF GROUNDWATER USE IN IRRIGATION OF MILLET PLANTING. In *Euro-Asia Conferences* (Vol. 3, No. 1, pp. 131-134).
20. Murodov, O. U., Teshayev, U. O., Amrulloev, O. I., & Islomov, S. U. (2021). DETERMINING THE EFFICIENCY OF THE USE OF UNDERGROUND WATER IN IRRIGATION OF TARIK. *Экономика и социум*, (3-1), 187-191.
21. Ulugbekovich, M. O., Sobirovich, K. B., & Komiljonovna, S. M. son of the Islamic Charter of Prayer.(2020). Smart irrigation of agricultural crops. *Middle European Scientific Bulletin*, 3, 1-3.
22. Ulugbekovich, M. O., Sobirovich, K. B., Komiljonovna, S. M., & Nizomiy ogli, I. I. (2020). Smart irrigation of agricultural crops. *Middle European Scientific Bulletin*, 3, 1-3.
23. Khamidov, M. K., Balla, D., Hamidov, A. M., & Juraev, U. A. Using collector-drainage water in saline and arid irrigation areas for adaptation to climate change. 2020. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 422, No. 1, p. 012121).
24. Dagma, B., Hamidov, A., Muhammadkhon, K., & Jurayev, U. Improvement of drainage water quality through biological methods: a case study in the Bukhara region of Uzbekistan. *European Science Review.–Austria Vienna.–2016.–№ September-october.(05.00. 00. № 3)*.
25. Ro'Ziyeva, M. A., & Najmiddinov, M. M. (2022). Sho'rlik darajasi turlicha bo'lgan suvning jamadon tipidagi ko'chma quyosh suv chuchiktgich qurilmasining unumdorligiga ko'rsatadigan ta'siri. *Science and Education*, 3(4), 218-221.
26. Ruziyeva, M. A., Najmiddinov, M. M., & Sobirov, K. S. (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF METHODS FOR MEASURING BURNUP OF SPENT FUEL ASSEMBLIES BETI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5), 385-389.
27. Саксонов, У. С. (2022). АКТУАЛЬНОСТЬ ВОДОСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПОЛИВА. *Scientific progress*, 3(2), 1004-1009.
28. Жураев, А. К., & Саксонов, У. С. (2019). BUG 'DOY O 'SIMLIGINING BIOLOGIYASI HAMDA AGROTEKNIKASI. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, (6).
29. Жураев, А. К., & Саксонов, У. С. (2019). BUXORO VOHASIDA KUZGI BUG 'DOYNI SUG 'ORISH MUDDATLARI VA ME 'YORLARINI ILMIY ASOSLASH. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, (6).

-
30. Фазлиев, Ж. Ш., Хаитова, И. И., Атамуродов, Б. Н., Рустамова, К. Б., & Шарипова, М. С. (2019). ТОМЧИЛАТИБ СУҒОРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИ БОҒЛАРДА ЖОРИЙ ҚИЛИШНИНГ САМАРАДОРЛИГИ. *Интернаука*, (21-3), 78-79.
31. Атамуродов, Б. Н., Фазлиев, Ж. Ш., & Рустамова, К. Б. (2020). ИССИҚХОНАЛАРДА ПОЛИЗ ЭКИНЛАРИ УЧУН ГИДРОПОНИКА УСУЛИ САМАРАДОРЛИГИ ВА ФОЙДАЛИ ЖИХАТЛАРИ. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, 2(3).
32. N., Atamurodov B., et al. "The Effectiveness of Farming in the Method of Hydroponics." *International Journal of Human Computing Studies*, vol. 3, no. 4, 2021, pp. 33-36, doi:[10.31149/ijhcs.v3i4.2026](https://doi.org/10.31149/ijhcs.v3i4.2026).